

Maahanmuuttajien ohjaus vapaan sivistystyön oppilaitoksissa

Tämä selvitys on osa Sospeva - Sosiaalipedagoginen ohjaus vapaan sivistystyön oppilaitoksissa – kohti osallisuutta ja merkityksellistä elämää -yhteishanketta. Selvityksessä on tehty katsaus maahanmuuttajien ohjauksesta tehtyihin tutkimuksiin ja kartoitettu ohjausta kansanopistoissa ja opintokeskuksissa vuonna 2019.

Ohjauksen merkitys

Ohjauksella on merkittävä rooli maahanmuuttajien kotoutumisessa ja juurtumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan. Ohjaus auttaa maahanmuuttajaa löytämään oman polun ja antaa valmiudet toimia suomalaisessa yhteiskunnassa. Kun maahanmuuttaja saa informaatiota suomalaisesta yhteiskunnasta, kulttuurista, opinnoista, työelämästä, työelämän pelisäännöistä, lainsäädännöstä sekä lain mukaan toimimisesta, on hänelle paremmat valmiudet toimia suomalaisessa yhteiskunnassa.

*Oman polun löytäminen
Motivaation lisääntyminen
Identiteetin rakentuminen
Vastuun ottaminen omasta oppimisesta
Rohkeutta tehdä itsenäisiä päätöksiä
Kielitaito
Arjen hallinta
Sosiaalisia taitoja
Kontaktit kantasuomalaisiin
Juurtuminen suomalaiseen yhteiskuntaan
Kotoutuminen
Syrjäytymisen ehkäisy*

Ohjauksen tarve

*Käytännön asiat
Opiskelu
Suomalainen yhteiskunta
Suomalainen kulttuuri
Palveluohjaus: yhteiskunnan palveluiden käyttö:
Kela, TE-palvelut, sosiaalitoimi, terveydenhuolto,
turvapaikka- ja oleskelulupa-asiat jne.
Itseohjautuvuus
Tulevaisuuden suunnittelu
Työnhaku
Tietoliikenne
Harrastukset
Ryhmytyminen*

Ohjauksessa käsiteltävät asiat ovat erilaisia ohjausprosessin eri vaiheissa. Alkuvaiheessa maahanmuuttajilla voi olla tarvetta käsitellä Suomeen sopeutumiseen liittyviä asioita: suomalaisen yhteiskuntaan asettautuminen, erilaisissa viranomais- ja julkisissa palveluissa asioiminen, palveluihin ohjautuminen ja lomakkeiden täyttäminen. Maahanmuuttajat tarvitsevat paljon ohjausta myös käytännön asioissa ja arkielämän taidoissa. Lisäksi ohjausta tarvitaan opiskeluun, kuten opiskelunvalmiuksiin, opiskelutekniikoihin, oppimaan oppimiseen, jatko-opintoihin ja suomalaiseen koulutusjärjestelmään liittyviin asioihin.

Ohjauksen muodot ja menetelmät

<i>Yksilöohjaus</i>	<i>Kädestä pitäen ohjaus</i>
<i>Ryhmäohjaus</i>	<i>Tulkin käyttö</i>
<i>Keskustelu</i>	
<i>Puhelinohjaus</i>	<i>Opinnolliset harjoitukset</i>
<i>Sähköpostiohjaus</i>	<i>Toiminnalliset menetelmät</i>
<i>Moodle-ohjaus</i>	<i>Voimavarakeskeiset menetelmät</i>
	<i>Rakentavan vuorovaikutuksen menetelmät</i>
<i>Kuvakortit</i>	<i>Tekemällä oppiminen</i>
<i>Kirjat</i>	<i>Mallioppiminen</i>
<i>Videomateriaali</i>	<i>Vierailut ja tutustumiskäynnit</i>
<i>Verkkomateriaali</i>	

Käytettyinä työmuotoina maahanmuuttajien ohjauksessa etenkin alkuvaiheessa on usein asioiden selvittäminen ohjattavan puolesta ja kädestä pitäen ohjaus. Ohjauksessa käytetään paljon keskustelua joko yksilö- tai ryhmäohjauksessa. Keskustelun tukena työntekijät käyttävät ohjauksessa havainnollistavia kuvia, video- ja verkkomateriaalia. Ohjauksessa käytetään menetelminä jonkin verran voimavarakeskeisiä, toiminnallisia ja rakentavan vuorovaikutuksen menetelmiä sekä tekemällä oppimista ja erilaisia vierailu- ja tutustumiskäyntejä. Ohjausmenetelmän valinta riippuu maahanmuuttajan tarpeista.

Ohjauksen haasteet

Haasteita ohjaukseen tuovat mm. kielikysymykset, erilaiset arvot ja tavat, erilainen kulttuuri, asennoituminen ohjaukseen, käytettävissä olevat resurssit, väärinymmärrykset, uskonto sekä ohjauksen vääräaikaisuus. Maahanmuuttajien ohjauksen haasteita kokee kaksi kolmasosaa (2/3) maahanmuuttajien kanssa työtä tekevästä. Maahanmuuttajat kokivat ohjauksessa häiritseväksi sen, jos ohjaus toteutetaan mekaanisesti tietyn saman kaavan mukaan ja unohtetaan yksilöllisyys. Maahanmuuttajalla itsellään ei ole aina tietoa, kuka on se henkilö, joka vastaa ohjauksesta.

Eri kieli
Erlainen kulttuuri
Ohjauksen vääräaikaisuus
Riittämättömät pohjatiedot
Epärealistiset tavoitteet
Erilaiset näkemykset
Ryhmätoimintaan sitoutumattomuus
Matala motivaatio
Asenne
Ymmärtämättömyys
Väärinymmärrykset
Työ-/opiskeluyhteisön pelisäännöt
Puutteet elämänhallinnassa
Ilmoittamattomat poissaolot
Tiedon puute ohjauksen käytännöistä ja ohjausmenetelmistä
Resurssin vähyys: aika, raha, tilat
Palveluiden puute tai saavuttamattomuus

”Maahanmuuttajien ohjaus on palvelua ja kunnioittavaa kohtaamista, jossa henkilön omalle äänelle, tarpeille ja toivomuksille annetaan tilaa.”

Hyvä ohjaaja - ohjaustaidot

Vuorovaikutustaidot
Ihmisen kohtaamisen taidot
Taito kuunnella
Taito kysyä oikeita kysymyksiä
Taitoa rohkaista ja voimaannuttaa toista ihmistä
Selkosuomen hallitsemisen taidot
Ihmistuntemus
Hyvä itsetunto
Empatiakyky
Luovuus
Kärsivällisyys
Ymmärrys
Joustavuus
Rauhallinen ja kärsivällinen työote
Terveen järjen käyttö
Kykyä sopeutua muutoksiin
Omien tunteiden hallitseminen
Kykyä tiedostaa omat ennakkoluulot sekä
kulttuurien väliset eroavaisuudet
Taitoa verkostoitua ja ylläpitää verkostoja

Monikulttuurisuuden tuntemus
Kotoutumisprosessin tuntemus
Kulttuurien ja uskontojen tuntemus
Tunnistaa rasismia ja syrjinnän monimuotoisuutta
Tunnistaa ilmiöitä, jotka liittyvät valtaan

Ohjaajan tulee olla aidosti kiinnostunut maahanmuuttajasta ja huomioida hänen kokonaistilanteensa. Ohjaukseen liittyy kyky kohdata ja kommunikoida erilaisista haasteista huolimatta. Maahanmuuttajien ohjauksessa korostuvat vuorovaikutustaitojen ja ammattitaidon ohella myös kyky huomioida maahanmuuttajien taustaan liittyvät erityispiirteet ja maahanmuuttoprosessi eli maahanmuuttajuus elämäntilanteena. Maahanmuuttajien ohjauksessa tarvitaan kärsivällisyyttä, joustavuutta, luovuutta sekä kykyä ohjata selkeästi ja asettaa rajat ohjaukselle. Maahanmuuttajien ohjauksessa läsnäolon ja kuuntelemisen taito ovat tärkeitä, sillä ohjauksessa kohtaaminen ja vuorovaikutus ovat tärkeässä roolissa.

Ohjausosaamisen lisäksi maahanmuuttajien kanssa työskentelevät tarvitsevat paljon erilaista tietoa. Työntekijät tarvitsevat tietoa mm. eri kulttuureista, maahanmuuttajan Suomeen tulon syistä, maahanmuuttajan työhistoriasta ja kiinnostuksen kohteista, maahanmuuttajia koskevista laeista (esim. kotoutumislaki), suosituksista ja käytänteistä sekä tietoja maahanmuuttajien palvelupoluista, tukimuodoista sekä mahdollisuuksista kouluttautua ja työllistyä.

Onnistunut ohjaus

Maahanmuuttajien ohjaus on palvelua ja kunnioittavaa kohtaamista, jossa henkilön omalle äänelle, tarpeille ja toivomuksille annetaan tilaa.

Ohjauksen tulisi olla oikea-aikaista, räätälöityä ja yksilöllistä.

Ohjauksessa olisi huomioitava maahanmuuttajan elämäntilanne kokonaisvaltaisesti, ja olisi osattava kuunnella ja kuulla myös sellaista, jota ei sanota ääneen. Ohjauksen tarve ja kohde riippuvat myös siitä, kuinka kauan maahanmuuttaja on Suomessa ollut ja onko hänellä tukiverkostoa käytettävissä. Maahanmuuttajan ohjauksen on hyvä olla konkreettista ja arjessa kiinni olevaa. Ohjaajan olisi tärkeää tunnistaa, mitä tietoa annetaan ja missä vaiheessa. Ohjaus tukee myös suomen kielen oppimista. Maahanmuuttajat toivovat pitkäkestoista ohjausta.

Monella on tarve pohtia ja harjoitella opintoihin ja työelämään siirtymistä pitkänkin aikaa. Myös työntekijät kokivat, että ohjaus on prosessi, jossa työntekijän täytyy olla valmis kulkemaan ohjattavan rinnalla ja hyväksymään myös huonot päivät. Ohjauksessa pyrkimyksenä on vahvistaa ja tukea maahanmuuttajan itsenäistä toimijuutta.

Ammattitaitoista
Oikea-aikaista
Yksilöllistä ja henkilökohtaista
Räätälöityä
Selkokielistä
Kunnioittavaa
Tavoitteellista
Itsenäiseen toimijuuteen
kannustavaa
Pitkäkestoista
Sama ohjaaja pidemmän aikaa
Ei ylhäältä alaspäin
Tarpeille ja toivomuksille
tulee olla tilaa
Riittävästi aikaa
Prosessi
Tärkeintä olla ihminen ihmiselle

Maahanmuuttajien ohjausprosessi

Ohjauksen alkuvaiheessa on tärkeää selvittää maahanmuuttajan tarpeet, tuen tarve ja osaaminen. Yhdessä maahanmuuttajan kanssa ohjaukselle määritellään maahanmuuttajan henkilökohtaista kasvua ja toimintakykyä tukeva tavoite. Jos ohjattavalla ei ole kykyä itseohjautuvuuteen, niin hän tarvitsee hän paljon kädestä pitäen ohjausta ja neuvontaa. Ohjaajan rooli on silloin tiedon antaja ja neuvoja, ja ohjaajan antama tuki on hyvin pragmaattista ja asiakeskeistä. Jos maahanmuuttaja on hyvin itseohjautuva, hänellä on käytännön asiat kunnossa ja hänelle alkaa hahmottua kuva suomalaisesta yhteiskunnasta, sen tarjoamista palveluista ja koulutusjärjestelmästä sekä siitä, miten hän voisi omaa osaamistaan hyödyntää, tällöin ohjaus on hyvin tulevaisuusorientoitunutta. Silloin ohjauskeskustelussa voidaan pohtia yhdessä mm. koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia.

Ohjauksessa on havaittavissa erilaisia kombinaatioita edellä mainituista ohjaustilanteista, koska maahanmuuttajat ovat hyvin heterogeeninen joukko. Maahanmuuttajien ohjaus voidaan näin ollen nähdä prosessina, jossa ohjaajien erilaiset orientaatiot ja ohjauksessa käytetyt menetelmät vaihtelevat ohjauksen aiheen, ohjaustilanteen, maahanmuuttajan tarpeiden, tuen, osaamisen, kotoutumisprosessin ja ohjautuvuuden vaiheen sekä ohjauksen etenemisen mukaan. Ohjauksen tavoitteena on maahanmuuttajan itseohjautuvuus ja kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan. Päämääränä on, että maahanmuuttaja pärjää suomalaisessa yhteiskunnassa ja että hänelle kehittyy taitoja arvioida omaa tilannettaan, jotta hän jatkossa osaa hakea itse tarvittavaa apua ja ohjausta.

